

Oponentský posudek na bakalářskou práci „Komparace relevantnosti informačního obsahu českých televizních a internetových zpravodajství českými vysokoškolskými studenty“ (Tomáš Příbyl, 2012)

vypracoval: Mgr. et Mgr. Ondřej Špaček

Tomáš Příbyl se ve své práci zaměřuje na vnímání mediálního zpravodajství českými vysokoškolskými studenty. Důraz přitom klade na srovnání televizního a internetového zpravodajství co do frekvence sledování a důvěry, kterou v tyto mediální kanály studenti mají. Empirická část bakalářské práce je založena na kvantitativní analýze dotazníkového šetření se 111 respondenty. Autor dochází k závěru, že studenti sledují častěji internetové zpravodajství, a že ho také obecně hodnotí kladněji.

Předložená práce má standardní strukturu, jednoznačně definuje problém, kterým se hodlá zabývat a následně ho pomocí zvolné metodologie i řeší. Na práci je také patrné, že autor o tématu přemýšlel a poctivě se potýkal s problémy, které se v průběhu řešení objevovaly. Celkově ale musím konstatovat, že všechny části textu obsahují řadu problematických momentů, které by samy o sobě nebyly na této úrovni studia kritické, ale ve svém celku vznášejí vážné pochybnosti nad tím, zda text splňuje požadavky kladené na bakalářskou práci.

V teoretické části je řada nepřesných či argumentačně nedostatečných pasáží, které značně oslabují celé její vyznění. Autor v celé práci osciluje mezi pohledem na média shora – jako hodnotící badatel – a z pozice jednotlivců, kterým přikládá právo určovat, co je a není důležité, důvěryhodné apod. Takto se například na str. 3 dozvídáme, že politika a ekonomika je společensky závažnější než sport, kultura či počasí (co by na to řekl zapálený fanoušek, milovník vážné hudby, či rodina, plánující víkendový výlet?). Naopak o několik stran dále autor definuje důvěryhodnost média (str. 13) na základě „ochoty příjemce zprávy uvěřit...“, tedy podle postoje jednotlivce. Pro výzkum je samozřejmě možné formulovat normativní východisko, tak jako ho ukazuje první příklad, pak je ale nutné, být si vědom, co sebou přináší a konzistentně se jich držet v celé práci.

Autor se také ne zcela zdařile vypořádává s problémem informačního zahlcení. Říká, že „(v) dnešním světě jsme zahlceni informacemi, které jsou bezobsažné, nepodstatné a jejich množství vytváří prostředí lhostejnosti, poněvadž člověk není schopen pojmout tak velký objem informací a věnovat jejich sledování tolik času, aby je mohl efektivně třídít na podstatné a méně důležité“ (str. 4). Problém množství informací ale není bezprostředně spojen s jejich kvalitou – vzhledem k propojenosti světa bychom mohli být zcela zahlceni i podstatnými a důležitými informacemi (samozřejmě v závislosti na kritériu, které bychom pro toto označení použili), které bychom stejně tak nedokázali vstřebat a třídít.

Na straně 6 se objevuje poměrně nečekaný argumentační skok – na základě McQuailova konstatování, že příjem mediálního sdělení je poměrně komplexní proces, ve kterém má velký vliv i sociální okolí a předcházející sociální zkušenost, autor bez zjevné logiky formuluje otázku, zda „studenti svůj čas (tráví) vyhledáváním relevantních informací, nebo informací zábavních a tudíž méně obsahově hodnotných“ (str. 6). To by si rozhodně zasloužilo objasnění.

Koncepční nesrovnalost panuje kolem pojmu důvěryhodnost. Zdá se, že autor ho chápe spíše jako individuální důvěru jednotlivce v konkrétní média, než jejich obecně (např. expertně) hodnotitelnou kvalitu. To je samozřejmě možné (i když bych se tedy spíše přikláněl k označení „důvěra“), ale pak

nejspíše není možné zařazovat mezi argumenty i diskuze novinářů a odborníků o důvěryhodnosti médií (str. 14), které se nepochybně nesly v druhém uvedeném významu. Obdobné přechýlení ustáleného označení lze najít při diskuzi pojmu sledovanost, který opět není chápána v klasickém agregátním významu, ale jako individuální charakteristika jednotlivých respondentů. Není zřejmé, proč místo použití označení jako „frekvence sledování“ autor používá pojem již ustanovený s jiným významem.

Mezi další drobnosti lze zařadit chybějící citace zdrojů u popisu politicko-mediální kauzy (str. 6) či záměnu francouzského a amerického prostředí v příkladu z Bourdieu (str. 7). Mezi formální chyby patří také to, že hned na úvodní straně je odkaz na publikaci, která je chybně uvedena v literatuře (Kotrba 2005 – v literatuře není jako samostatná kapitola, ale jako celý sborník).

Bohužel pro výsledné hodnocení práce obsahuje ještě závažnější nedostatky část empirická. Prvním, spíše formálním, nedostatkem, je převzetí projektu výzkumu (nejspíše ze SVIPu) do textu bakalářské práce bez převedení budoucího času do minulého. Dozvíme se tak, že dotazníky „budou ... rozesílány“ (str. 16) apod. (nehledě na to, že metodologická část by měla reflektovat i průběh skutečného výzkumu, který se pravděpodobně od projektového záměru lišil). Závažnější jsou ale věcné nedostatky. Přes obsáhlé a adekvátní citace definující obecné cíle kvantitativních výzkumu autor argumentuje pro svou volbu zcela špatně. Říká, že tato strategie vyhovuje „pro svou schopnost oslovit v krátkém čase velké množství studentů, stejně jako pracovat s množstvím uzavřených otázek...“ (str. 16). Jak ale může vidět v citovaných zdrojích, nejde o rychlost či efektivnost, ale především o hypoteticko-deduktivní logiku výzkumu.

Výběr vzorku je poměrně neuspokojivý, a to opět v kontrastu s deklarovanými kritérii. Soubor je tvořen nahodile oslovenými studenty, především skrze internetové kanály. Autorův argument v prospěch tohoto postupu je slabý (str. 17) – je sice pravda, že dnes již prakticky všichni studenti musí mít přístup k internetu, je ale také možné předpokládat, že studenti, kteří jsou do internetového světa více zapojeni (což je také pro sledované téma podstatný charakteristika), budou s vyšší pravděpodobností odpovídat na dotazníkové šetření. Zásadní nepochopení problému reprezentativity je pak interpretace tabulky 1.2, kdy na základě určité přítomnosti studentů z různých oborů autor vyvozuje, že výzkum lze vztáhnout na cílovou populaci všech studentů, a nikoli pouze na studenty FHS. Data by měla být konfrontována se strukturou oborů cílové populace, stejně jako s jejich dalšími charakteristikami, aby bylo možné přijít s takto silným tvrzením (str. 26).

Samotnému dotazníku by prospělo (a respondentům každopádně ulehčilo), kdyby otázky byly formulovány v rámci baterie výroků se standardizovanou škálou, než jaké série dvaceti otázek. Dovolil bych si také pochybovat o tom, že první otázka plnila úlohu zaujetí pro dotazník, jak autor tvrdí (str. 23). Není zcela nepravděpodobné, že naopak po otázce „Sledovali jste včera zprávy v TV nebo na internetu?“ dotazník odradil respondenty, kteří o zprávy zájem nemají. Drobnější poznámka ohledně etiky – při používání dotazníkového šetření není ani tak podstatný samotný obsah dotazníků (str. 20), jako způsob zacházení s ním při sběru dat a vytváření datového souboru.

Analýza dat obecně obsahuje dva zásadní problémy. První se týká prezentování výsledků. Všechny tabulky jsou v zásadě přímo převzaté z výstupů SPSS, někdy dokonce v poměrně přehlčené a nezpracované formě (např. tabulka 4.1). Autor tak neprováděl selekci informací, které přináší čtenáři, což vedlo k zahrnutí často naprosto zbytečných informací, např. absolutní četnosti, procenta a zároveň procenta bez chybějících hodnot (viz též dále). V určitém smyslu jsou některé výstupy

vyloženě zavádějící - s vyřazenými respondenty by rozhodně nemělo být zacházeno jako s chybějícími hodnotami (v souboru by vůbec neměli být), stejně jako je zcela nesmyslné uvádět kumulativní procenta u proměnných nominálního charakteru (tab. 1.2, nebo dokonce i v případě dichotomické proměnné pohlaví, tab. 1.0). Druhý problém se pak týká toho, že autor ve své analýze vůbec nepoužil statistické metody posouzení významnosti rozdílů. Pokud lze přibližně odhadovat, že statistický test by například v případě grafu 1.0 významnost rozdílů mezi sledováním internetu a televize potvrdil, pak diskuze vedená nad hodnotami z tabulky 4.1 je zcela na vodě, a lze úspěšně pochybovat o tom, zda většina řešených rozdílů je statisticky signifikantních (stejně tak např. diskuze na straně 42).

Z formální stránky je neobvyklé číslování tabulek v řadě 1.0, 1.1,.... Správně by se mělo jednat o 1.1, 1.2,.... První číslo udává zařazení do oddílu, druhé pak pořadí v daném oddílu. Pořadí se čísluje od jedničky, nikoli od nuly. Situace nemá nic společného s číslováním verzí, jak je obvyklé například v IT prostředí.

Za posuzovaným textem nepochybně stojí mnoho hodin usilovné práce. Toto úsilí ale podle mého názoru zatím nevedlo k výsledku, který by splňoval kritéria kladená na bakalářskou práci. Jednotlivé uvedené chyby by byly na bakalářském stupni omluvitelné, jejich souhrn ale je již nepřehlédnutelný. Z tohoto důvodu nemohu předloženou bakalářskou práci doporučit k obhajobě.

V Praze dne 1. 10. 2012

Mgr. et Mgr. Ondřej Špaček